

УДК 342.95(477)

В.Т. КОМЗЮК, канд. юрид. наук, доц.,
Черкаський національний університет ім.
Б. Хмельницького

ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Ключові слова: служба, посадові особи, митні органи

Подальша демократизація суспільних відносин і у зв'язку з цим підвищенні вимоги до професійної діяльності державних службовців зумовили потребу наукового осмислення організаційно-правових питань проходження державної служби. Проходження державної служби є підінститутом правового інституту державної служби, головна функція якого полягає в забезпеченні цілісного регулювання правил і процедур прийняття на службу, переміщення по службі та її припинення.

До проблем правового статусу посадових осіб як державних службовців в цілому, так і органів митної служби зокрема частково звертались такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як В.Б. Авер'янов, О.П. Альохін, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Є.В. Додін, А.С. Васильєв, С.Д. Дубенко, І.Г. Калетнік, Л.В. Коваль, О.Т. Корнійчук, В.К. Колпаков, Н.Р. Нижник, В.Ф. Опришко, А.П. Павлов, Д.В. Приймаченко, О.Ю. Оболенський, Є.В. Охотський, В.К. Шкарупа, О.І. Щербак та інші. Разом із тим у вітчизняній юридичній літературі питання правового статусу посадових осіб митної служби й питання проходження ними служби висвітлені недостатньо, в існуючих наукових працях ці питання досліджувались фрагментарно або в рамках ширшої правової проблематики, без комплексного підходу. Тому дослідження проходження служби посадовими особами митних органів України є метою цієї статті.

Зазвичай, під проходженням служби в митних органах розуміється сукупність юриди-

чних фактів, які характеризують правовий стан працівників митних органів і відображають його динаміку [1, с.42]. До елементів проходження служби відносяться: прийняття на службу в митні органи; присвоєння спеціального звання; проходження службової атестації; переміщення по службі; звільнення.

Вважаємо доцільним, *проходження служби посадовими особами* митних органів визначити як сукупність організаційно-правових норм (правил і процедур), які породжують, змінюють або припиняють службово-трудові відносини.

Організаційною формою проходження державної служби є система державних органів. Їх диференціація за завданнями та функціями вимагає встановлення особливостей проходження служби у відповідних органах, що безпосередньо стосується і проходження служби посадовими особами митних органів.

Питання проходження державної служби службовцями митних органів, зокрема і їх посадовими особами регулюються Митним кодексом України, Законом України «Про державну службу» (з тих аспектів проходження служби, які не врегульовані Митним кодексом України), Законом України «Про Дисциплінарний статут митної служби України» та цілою низкою підзаконних актів Президента України, Кабінету Міністрів України, Головного управління державної служби України, Державної митної служби України.

На нашу думку, проходження служби посадовими особами митних органів об'єднує правові норми, які регулюють такі питання: 1) прийняття на державну службу (призначення на посаду); 2) прийняття присяги та урочистого зобов'язання посадових осіб митної служби; 3) порядок присвоєння спеціальних звань; 4) стажування; 5) встановлення умов проходження державної служби, зокрема визначення посадових повноважень та відповідальності, режиму робочого часу та часу відпочинку (відпусток), грошового та матеріального забезпечення та ін.; 6) забез-

печення безпеки під час виконання службових обов'язків; 7) соціально-правовий захист службовців; 8) організацію професійної підготовки службовців; 9) сумісництво; 10) заохочення; 11) оцінювання професійної діяльності; 12) просування (переміщення) по службі; 13) припинення державної служби.

Вважаємо, що проходження державної служби посадовими особами органів митної служби є свого роду певним процесом, який складається з послідовних етапів, зокрема: 1) прийняття на службу; 2) безпосереднє проходження служби; 3) звільнення зі служби.

Аналіз приведених вище аспектів проходження служби посадовими особами митних органів надав змогу звести їх у дві групи: 1) перша – ті, які регулюються адміністративно-правовими нормами, зокрема: прийняття на державну службу (призначення на посаду); прийняття присяги та урочистого зобов'язання; стажування; організація професійної підготовки службовців; сумісництво; порядок присвоєння спеціальних звань; заохочення і притягнення посадових осіб до відповідальності; атестацію; просування (переміщення) по службі; забезпечення безпеки під час виконання службових обов'язків; 2) друга – ті, які регулюються нормами трудового права, зокрема: встановлення робочого часу для посадових осіб митної служби; грошове та матеріальне забезпечення (преміювання, встановлення надбавок); надання відпусток; соціально-правовий захист службовців.

Однак деякі аспекти проходження служби регулюються як адміністративно-правовими нормами, так і нормами трудового права, наприклад: профорієнтаційна робота; стажування; організація професійної підготовки службовців; сумісництво; заохочення; притягнення посадових осіб до дисциплінарної відповідальності; підстави і способи припинення державної служби.

Перейдемо до безпосереднього розгляду виділених нами вище елементів (аспектів) проходження служби посадовими особами

митних органів. Так, першим (початковим) елементом проходження служби є *прийняття на державну службу* (призначення на посаду). Згідно ст.412 Митного кодексу України (далі – МКУ), на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій приймаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими і моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на митну службу України [2]. Подібна норма міститься в п.3 Положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України [3]. З приведеного можна зробити висновок, що основними вимогами прийняття на державну службу є: 1) досягнення 18-річного віку; 2) наявність в претендента: а) ділових якостей; б) моральних якостей; в) необхідного освітнього рівня; г) належного стану здоров'я. Розглянемо ці вимоги більш детально. Так, ділові якості передбачають насамперед професіоналізм і компетентність у сфері митної справи, наявність практичного досвіду роботи, ретельність, комунікабельність і т. ін. До моральних якостей, необхідних посадовим особам для виконання покладених на них обов'язків, належать відвертість, чесність, сумлінність, уважність та ввічливість у ставленні до людей. Освітній рівень є необхідною умовою прийняття громадянина на роботу до митних органів. У зв'язку з ускладненням завдань, які стоять перед митними органами, підвищується роль економічної та правової підготовки. МКУ передбачає, що посадові особи митних органів повинні мати добре здоров'я. Ця вимога особливо має значення для тих, хто безпосередньо здійснює митну справу, виконує роботу щодо митного оформлення та контролю, виявлення та припинення контрабанди і порушень митних правил [4, с.94–95].

На нашу думку, з метою залучення до служби в органах митної служби професіоналів необхідно в ст.412 МКУ передбачити

норму такого змісту: «На службу до митних органів приймаються громадяни України на *конкурсній основі*, крім випадків, коли інше встановлено законодавчими актами України. Порядок проведення конкурсу регулюється Положенням, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Дані про вакансії посад державних службовців митних органів підлягають публікації та поширенню через засоби масової інформації не пізніше як за один місяць до проведення конкурсу. Забороняється вимагати від кандидатів на державну службу відомості та документи, подання яких не передбачено законодавством України».

Одним із аспектів проходження служби в органах митної служби є *присвоєння спеціальних звань*. Так, відповідно до ст.410 МКУ, спеціальні звання присвоюються посадовим особам митної служби України відповідно до займаних посад і стажу роботи. Спеціальне звання дійсного державного радника митної служби присвоюється Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Спеціальні звання державного радника митної служби 1, 2, 3 рангів присвоюються Президентом України за поданням керівника спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Спеціальні звання радника митної служби 1, 2, 3 рангів, інспекторів митної служби 1, 2, 3, 4 рангів, інспекторів митної служби та молодших інспекторів митної служби присвоюються керівником спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Спеціальне звання курсанта присвоюється керівниками відповідних закладів освіти, що віднесені до сфери управління спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи. Порядок присвоєння спеціальних звань визначається Положенням про спеціальні звання посадових осіб митної служби України, яке затверджується Кабінетом Міністрів України [5].

З метою набуття практичного досвіду, пе-

ревірки професійного рівня і ділових якостей працівників, які претендують на посаду державного службовця в митних органах, проводиться їх *стажування* терміном до двох місяців, умови та порядок проведення якого регулюється Положенням про порядок стажування у державних органах, яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 01.12.1994 р. № 804 [6]. Стажування проходять як особи, що вперше претендують на посаду державного службовця, так і державні службовці, які бажають зайняти більш високу посаду в органах митної служби. Зарахування на стажування, терміни та процедура його проходження оформлюються наказом керівника того митного органу, де проводиться стажування. Під час проходження стажування працівник повинен дотримуватись правил внутрішнього трудового розпорядку державного органу, де він проходить стажування.

Одним із необхідних елементів проходження служби є встановлення *умов її проходження*, зокрема: 1) визначення посадових повноважень (прав та обов'язків); 2) відповідальності; 3) режиму робочого часу та часу відпочинку (відпусток); 4) грошового та матеріального забезпечення (преміювання, встановлення надбавок); 5) передбачення інших гарантій та компенсацій.

Що стосується *режиму робочого часу та часу відпочинку (відпусток)* посадових осіб митних органів, то у ст.411 МКУ говориться тільки про робочий час, зокрема, у цій статті зазначається, що тривалість робочого часу посадових осіб митної служби України встановлюється відповідно до законодавства України про працю. Однак для виконання невідкладних заходів з митного контролю, митного оформлення, боротьби з контрабандою і порушеннями митних правил та інших службових завдань посадові особи митних органів України за розпорядженням керівника митного органу або його заступника можуть залучатися до роботи в надурочний, а

також у нічний час, у святкові і неробочі дні. Оплата праці посадових осіб митних органів України у надурочний, нічний час, а також у святкові і неробочі дні провадиться відповідно до чинного законодавства.

Важливе значення під час проходження служби має *грошове та матеріальне забезпечення* (преміювання, встановлення надбавок, забезпечення форменим одягом, приміщеннями, комп'ютерною та оргтехнікою тощо), які є певними умовами проходження державної служби посадовими особами митних органів. Так, відповідно до ст.428 МКУ держава гарантує оплату праці посадових осіб митної служби України з метою створення достатніх матеріальних умов для незалежного і сумлінного виконання ними службових обов'язків. Грошове забезпечення посадових осіб митної служби України складається з грошового утримання, яке включає в себе посадовий оклад і щомісячні надбавки за спеціальне звання та вислугу років, та доплат і надбавок до грошового утримання, а також інших видів додаткових виплат. Так, згідно Постанови Кабінету Міністрів від 14.04.2004 р. № 497 вказано виплачувати: посадовим особам митної служби, служба яких має роз'їзний характер, надбавку у розмірах згідно із законодавством; посадовим особам регіональних митниць, митниць, спеціалізованих митних установ доплату за роботу в нічний час у розмірі 35 відсотків посадового окладу за фактично відпрацьований час; посадовим особам митної служби (крім посадових осіб, які займають штатні посади в митних навчальних закладах і займаються педагогічною або науковою діяльністю), які мають науковий ступінь кандидата або доктора наук з відповідної спеціальності, доплату у розмірі відповідно 15 і 20 відсотків посадового окладу [7].

Під *матеріальним забезпеченням* в науковій літературі розуміється: організований державою та її органами процес обігу матеріальних благ (засобів виробництва та пред-

метів споживання) та найбільш раціональне їх перепроведення від виробників до споживачів. На нашу думку, матеріальне забезпечення митних органів – це їх забезпечення матеріально-технічними ресурсами, необхідними для своєчасного й безперервного виконання митних завдань. Питання матеріально-технічного забезпечення митних органів віднесені до компетенції Департаменту ресурсного забезпечення, капітального будівництва та експлуатації об'єктів митної інфраструктури Державної митної служби України [8] та керівників митних органів рівного рівня.

Важливим елементом проходження служби посадовими особами митних органів є система їх *професійної підготовки*. Однак у ст.417 МКУ мова йде тільки про деякі види системи професійної підготовки, зокрема про підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників митної служби, яка відповідно до цієї статті забезпечує: 1) підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів; 2) підготовку фахівців митної справи з вищою освітою; 3) перепідготовку працівників митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій; 4) підвищення кваліфікації працівників митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій; 5) стажування молодих спеціалістів, новоприйнятих працівників, кадрового резерву; 6) самостійне навчання посадових осіб митної служби України.

Зважаючи на це доцільним є перейменування цієї статті, яка повинна називатись: «Система професійної підготовки державних службовців митних органів України». До складових цієї підготовки крім тих, які вказані в МКУ ми також відносимо: наставництво; практику; службову підготовку; навчання під час проведення постійно діючих галузевих та міжгалузевих семінарів, науково-практичних конференцій, круглих столів; навчання в наукових школах, які також повинні дістати нормативне закріплення.

До елементів проходження державної служби посадовими особами в митних органах ми відносимо *сумісництво*, яке в п.1 Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій визначено як виконання працівником, крім своєї основної, іншої регулярної оплачуваної роботи на умовах трудового договору у вільний від основної роботи час на тому ж або іншому підприємстві, в установі, організації або у громадянина (підприємця, приватної особи) за наймом [9]. Відповідно до ст.415 МКУ, посадові особи митної служби України не мають права: 1) займатися будь-якою підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності та медичної практики); 2) входити самостійно, через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що займаються підприємницькою діяльністю; 3) бути повіреним третіх осіб у митних справах. Відповідно до Роз'яснення Головного управління державної служби № 10/2631 від 03.06.1998 р. «Про роботу державних службовців за сумісництвом» [10], державний службовець не має права виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності, а також медичної практики). Однак державні службовці можуть займатися творчою діяльністю, яка не входить до їх функціональних обов'язків (в тому числі і на умовах сумісництва) у вільний від своєї основної роботи час.

Важливим стимулюючим фактором і одним із елементів проходження служби є застосування *заохочень*. Відповідно до п.12 Закону України «Про Дисциплінарний статут митної служби України», заохочення є важливим засобом впливу на посадових осіб

митної служби і зміцнення службової дисципліни, що реалізується у формі заходів матеріального та морального стимулювання, які застосовуються до посадових осіб митної служби за сумлінне ставлення до своїх службових обов'язків.

Посадові особи митної служби заохочуються за зразкове виконання покладених на них службових обов'язків, бездоганну службу, активність та ініціативність, виявлені під час виконання своїх службових обов'язків. За значні трудові досягнення та виявлення самовідданості, мужності, героїзму і відваги посадові особи митної служби можуть бути представлені до присвоєння почесних звань та нагородження державними нагородами. Заохочення застосовуються на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів роботи, ступеня активності, ініціативності та дисциплінованості посадової особи митної служби.

Важливим аспектом проходження служби в митних органах є *оцінювання персоналу*. Однак слід відмітити два важливі моменти: 1) на даний час в органах митної служби відсутня загальноприйнята, і як слід нормативно закріплена система оцінки професійних і ділових якостей державного службовця; 2) існуючі системи оцінки ефективності професійної діяльності спеціалістів митних органів не враховують специфіки державної служби. Це зумовлює різні вимоги та різні підходи до визначення критеріїв оцінки діяльності посадових осіб митних органів та не сприяє об'єктивності такої оцінки і виробленню єдиної стратегії щодо підвищення професіоналізму та компетентності державної служби в органах митної служби.

Доцільно виділити дві основні форми оцінювання професійної діяльності державних службовців митних органів: 1) атестація; 2) щорічна оцінка виконання службовцями митних органів покладених на них обов'язків і завдань. Розглянемо ці форми оцінювання діяльності державних службовців ми-

тних органів більш детальноше. Так, під *атестацією* ми розуміємо перевірку (визначення) відповідності ділової кваліфікації, рівня знань і навичок посадової особи митного органу, інших його суспільно значущих якостей посади, яку він займає. Як зазначено в п.1 Порядку проведення атестації посадових осіб митної служби, який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1984 атестація посадових осіб митної служби проводиться з метою підвищення ефективності їх діяльності та відповідальності за доручену справу [11].

Просування (переміщення) по службі посадових осіб митних органів провадиться: а) на вищі посади – в порядку просування по службі; б) на рівнозначні посади – у разі необхідності укомплектування інших посад або для доцільнішого їх використання з урахуванням ділових і особистих якостей, стану здоров'я, віку та підготовки за новою спеціальністю; в) у зв'язку з початком навчання у митних закладах освіти; г) на нижчі посади. Рішення про переведення по службі приймається керівниками митних органів, яким надано право прийняття та звільнення з роботи.

Так, переведення по службі на вищу посаду здійснюється з урахуванням ділових і моральних якостей працівника, його організаційських здібностей, результатів роботи і атестації, авторитету в колективі. Вищі посади можуть заміщатися на конкурсних засадах. Проведення конкурсу регулюється Положенням про порядок проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 р. № 782 [12]. Так, відповідно до цього Положення, рішення про проведення конкурсу та його умови приймається керівником органу, в якому оголошується конкурс. Його наказом утворюється конкурсна комісія, яку очолює, як правило, заступник керівника. Інформація про конкурс на заміщення вакантних посад та умови конкурсу публікуються в пресі та

поширюються через інші засоби масової інформації не пізніше як за місяць до проведення конкурсу і доводяться до відома працівників органу, в якому оголошується конкурс.

Останнім процедурним аспектом проходження служби є *припинення державної служби*. Так, згідно з п.44 Положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України, посадові особи митних органів, які виявили бажання звільнитися зі служби, письмово попереджають про це керівника митного органу не пізніше як за два тижні до дня звільнення. Посадові особи митних органів звільняються зі служби: за віком – у разі досягнення віку, встановленого для них пунктом 10 цього Положення; через хворобу – у разі визнання їх непридатними до служби в митних органах за рішенням медичної комісії; через службову невідповідність; за порушення дисципліни, правил митного контролю, за інші вчинки, що дискредитують службову особу, відповідно до Дисциплінарного статуту працівників митних органів України; за власним бажанням; через скорочення штатів – у разі відсутності можливості використання по службі; у зв'язку з переведенням у встановленому порядку на іншу роботу.

Службові особи, засуджені за вчинення злочину, підлягають звільненню зі служби в митних органах після набуття законної сили вироку суду.

Звільнення з роботи службових осіб митних органів провадиться керівниками органів, які мають право прийняття на роботу. Після звільнення з митних органів службові особи, що мають персональні звання, беруться військовими комісаріатами на військовий облік у встановленому порядку.

Підводячи підсумок зазначимо, зважаючи на те, що в п.12 ст.92 Конституції України закріплено, що виключно законами України визначаються основи державної служби, до яких, без всякого сумніву можна віднести й інститут проходження служби та те, що на

даний час різні його аспекти регулюються численними підзаконними актами вважаємо доцільним в Митному кодексі України передбачити окремих Розділ під назвою: «Проходження державної служби в органах митної служби» в якому, у загальному вигляді, були б врегульовані такі питання як: 1) прийняття на державну службу (призначення на посаду); 2) прийняття присяги та урочистого зобов'язання посадових осіб митної служби; 3) порядок присвоєння спеціальних звань; 4) стажування; 5) встановлення умов проходження державної служби, зокрема визначення посадових повноважень та відповідальності, режиму робочого часу та часу відпочинку (відпусток), грошового та матеріального забезпечення та ін.; 6) забезпечення безпеки під час виконання службових обов'язків; 7) соціально-правовий захист службовців; 8) організацію професійної підготовки службовців; 9) сумісництво; 10) заохочення; 11) оцінювання професійної діяльності; 12) просування (переміщення) по службі; 13) припинення державної служби.

Таким чином, наукова і практична значущість дослідження різних аспектів проходження державної служби посадовими особами митних органів обумовлена перш за все потребою у підвищенні ефективності їх професійної діяльності – з одного боку, та належним забезпеченням (нормативним, фінансовим, матеріально-технічним, інформаційним тощо) – з іншого. Звідси, впровадження в практику проходження державної служби посадовими особами митних органів науково обґрунтованих пропозицій позитивно відобразиться як на ефективності використання цієї категорії службовців, підвищенні їх професіоналізму, так і на авторитеті органів митної служби в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калетнік І. Х. Поняття та особливості статусу посадової особи митної служби за

новим митним кодексом України / І. Х. Калетнік // Митна справа. – 2004. - № 1 (31). – С. 42–45.

2. Митний кодекс України // ВВР України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України»: від 09.02.1993 р., № 97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.kiev.ua>.

4. Комзюк В. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / Комзюк В. Т.; Нац. ун-т внутр. справ України. – Харків, 2003. – 191 с.

5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про спеціальні звання працівників і курсантів навчальних закладів митної служби»: від 16.06.2003 р., № 900 // Урядовий кур'єр. – 18.06.2003.

6. Положення про порядок стажування у державних органах / затв. Постановою Кабінету Міністрів України: від 01.12.1994 р., № 804 // Урядовий кур'єр. – 06.12.1994.

7. Постанова Кабінету Міністрів «Про умови грошового забезпечення посадових осіб та оплати праці працівників митної служби»: від 14.04.2004 р., № 4972 // Урядовий кур'єр. – 18.04.2004.

8. Наказ Держмитслужби України «Про затвердження Положення про Департамент ресурсного забезпечення, капітального будівництва та експлуатації об'єктів митної інфраструктури Державної митної служби України»: від 06.05.2005 р., № 372.

9. Наказ Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій»: від 28.06.1993 р., № 43.

10. Роз'яснення Головного управління державної служби «Про роботу державних службовців за сумісництвом»: від 03.06.1998 р.,

№ 10/2631.

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення ате-стації посадових осіб митної служби»: від 25.12.2002 р., № 1984 // Урядовий кур'єр. – 27.12.2002.

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державних службовців»: від 15.02.2002 р., № 169 // Урядовий кур'єр. – 21.02.2002.

Комзюк В. Т. Проходження служби посадовими особами митних органів України / В. Т. Комзюк // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 500–507 [Електронний ресурс]. – Ре-жим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10kvtmou.pdf>

Формулюється поняття проходження служби посадовими особами митних органів, ви-значаються елементи та етапи проходження служби посадовими особами митних ор-ганів, удосконалюється диференціація правових норм, які регулюють проходження служби посадовими особами митних органів.

Комзюк В.Т. Прохождение службы должностными лицами таможенных органов Украины

Формулируется понятие прохождения службы должностными лицами таможенных органов, определяются элементы и этапы прохождения службы должностными лица-ми таможенных органов, совершенствуется дифференциация правовых норм, которые регулируют прохождение службы должностными лицами таможенных органов.

Komzjuk V.T. Service by Officials of Customs Bodies of Ukraine

The concept of passing of service the public servants of custom organs is formulated in the article, elements and stages of passing of service the public servants of custom organs are determined, differentiation of legal norms which regulate passing of service the public servants of custom organs is perfected.

Форум права